

en deze had voor hem een nieuwe regeling ontworpen waarvan de korte inhoud was, dat het militair gezag alle bevoegdheden, vallend op sociaal en economisch gebied dan wel op het terrein van de beperking der burgerlijke vrijheden zou verliezen: die bevoegdheden zouden door ministers uitgeoefend worden.¹ De minister van justitie, Gerbrandy, wilde nog verder gaan: met de andere ministers wilde hij voorkomen dat de militairen 'brokken zouden maken' – hij wilde daarnaast, vooral ter beteugeling van de spionage, met de nieuwe wet bevoegdheden voor het politie-apparaat verwerven die de oude niet kende, bijvoorbeeld het recht van toezicht op besloten vergaderingen.²

Het kabinet gaf Gerbrandy min of meer *plein pouvoir*, Dijkhoorn zei: 'Ga gerust je gang, maar ik doe niet mee'³ – *zijn* moeilijkheid was, dat hij aan tegengestelde krachten blootgesteld stond: generaal Reynders en diens staf wilden van een principiële wijziging van de Oorlogswet niets weten, maar oud-minister Goseling, nu werkzaam bij de juridische afdeling van het departement van defensie, man van grote energie en als oud-minister ook nog van groot gezag, was van harte voorstander van die principiële wijziging en hij had nauwe relaties met de nieuwe minister van justitie en met de oude, hem (Goseling) goed bekende hoofdambtenaren van diens departement. Zo kwam men, na vele geprikkelde discussies met het hoofd van de juridische afdeling van het algemeen hoofdkwartier, kapitein mr. J. D. Schepers⁴, tot een nieuw wetsontwerp dat minister Dijkhoorn aan generaal Reynders voorlegde; de generaal vroeg het advies van dezelfde commissie-H. F. M. van Voorst tot Voorst welke de *Handleiding voor de uitoefening van het militair gezag* opgesteld had; haar conclusie luidde: 'onaanvaardbaar'⁵, generaal Reynders nam datzelfde woord in zijn brief aan minister Dijkhoorn over (hetgeen men hem 'in de ministerraad . . . zeer kwalijk (nam)'⁶) – een tweede nieuw wetsontwerp kon in de ogen van de generaal evenmin genade vinden.⁷ Toen zei de minister van justitie tegen zijn raad-adviseur mr. J. P. Hooykaas: 'Wij onderhandelen niet meer met die heren . . . maakt u maar een gematigd wetsontwerp.'⁸ Dat 'gematigde wetsontwerp' passeerde de ministerraad. In

¹ Verschillende stukken terzake in de collectie-G. van den Bergh. ² Memorie van toelichting bij het Ontwerp van wet tot wijziging van de wet op de staat van oorlog en beleg, *Enq.*, dl. I b, p. 16. ³ Getuige A. Q. H. Dijkhoorn, a.v., dl. I c, p. 38.

⁴ Getuige J. D. Schepers, a.v., p. 361–62; getuige J. P. Hooykaas, a.v., p. 381–82.

⁵ Advies van de Commissie-Oorlogswet, a.v., dl. I b, p. 21. ⁶ N. T. Carstens: 'Verhouding tussen regering en opperbevel tijdens de mobilisatie tot het aftreden van generaal Reynders', a.v., p. 73. ⁷ I. H. Reynders: *De wisseling van het opperbevel van land- en zeemacht in februari 1940*, p. 10. ⁸ Getuige J. P. Hooykaas, *Enq.*, dl. I c, p. 382.